

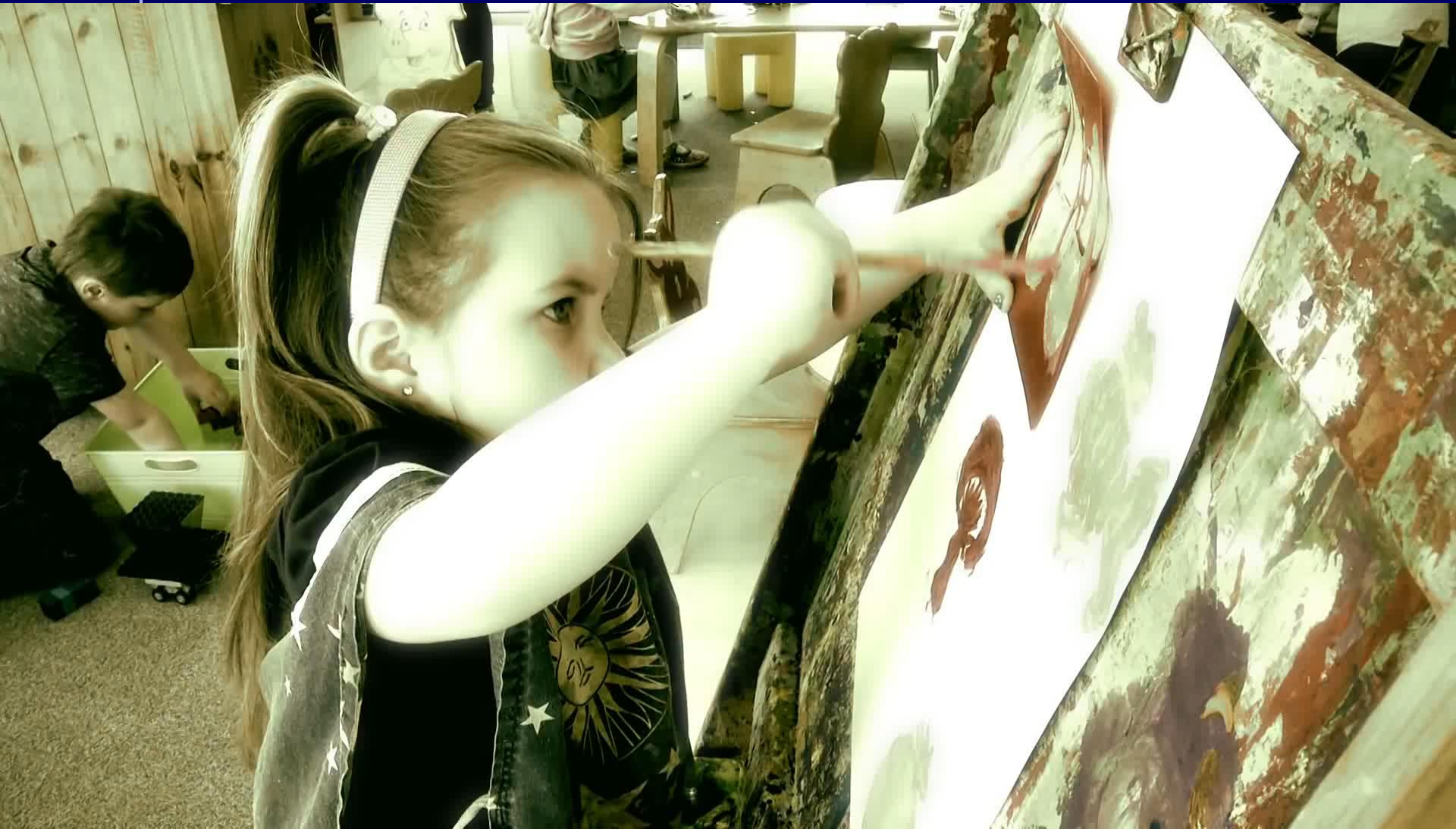
Αναπτυξιακή Ψυχολογία

Διάλεξη 9:

Το παιχνίδι ως αναπτυξιακή διαδικασία

ΤΙΤΛΟΙ ΘΕΜΑΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- Τι είναι το παιχνίδι
- Λειτουργίες του παιχνιδιού
- Προϋποθέσεις για να είναι το παιχνίδι θετική και δημιουργική εμπειρία
- Εξελικτική πορεία του παιδιού στο παιχνίδι
- Τύποι παιχνιδιού
- Δράση και νόημα του παιχνιδιού
 - Γνωσιακή διάσταση του παιχνιδιού
 - Διαχωρισμός δράσης και έννοιας
- Η θεωρία του Koffka
- Κοινωνικές και συναισθηματικές αξίες
- Σωματική ανάπτυξη και παιχνίδι
- Διαφορές φύλων
- Ο ρόλος των ενηλίκων στο παιχνίδι
 - Λανθασμένοι χειρισμοί από τους γονείς
- Συμπεράσματα

Τι είναι το παιχνίδι

- Το παιχνίδι μπορεί να οριστεί ως μια πολύ ενδιαφέρουσα απασχόληση/δραστηριότητα, η οποία περικλείει μια ευχάριστη φυσική ή πνευματική προσπάθεια που έχει ως στόχο τη συναισθηματική ευχαρίστηση. (Τσιάντης, Ι., 1999)

Είναι μια δραστηριότητα που γίνεται για χάρη της δραστηριότητας καθαυτής με σκοπό την ευχαρίστηση και είναι βιολογικά χρήσιμο για τα παιδιά ως ένα μέσο προπαρασκευής για πιο σημαντικές δραστηριότητες αργότερα στη ζωή τους.

Λειτουργίες του παιχνιδιού

1. Να δράσει ελεύθερα και αβίαστα.
2. Να δημιουργήσει και να μάθει.
3. Να αναπτύξει τη σκέψη του και πώς να αντιμετωπίζει τα προβλήματα.
4. Να οξύνει την κρίση του.
5. Να ερευνήσει τον υλικό κόσμο.

Για να καταλάβουμε τι πραγματικά σημαίνει το παιχνίδι για το παιδί πρέπει να το σκεφτούμε σε σχέση με το άμεσο παρόν του και τη μεγάλη του ανάγκη να ανακαλύψει τον κόσμο γύρω του και να προσαρμοστεί σε αυτόν.

Λειτουργίες του παιχνιδιού

6. Να αναπτύξει τη γλωσσική του ικανότητα.
7. Να ζήσει σε έναν κόσμο φανταστικό, που μπορεί να εξουσιάζει.
8. Να αναπτύξει διαπροσωπικές σχέσεις.
9. Να εκφράσει συναισθήματα.
10. Να αισθάνεται ευχαρίστηση.

Το παιχνίδι αρχίζει αυθόρμητα από τη βρεφική ηλικία και υπάρχει ομοφωνία ότι η ανάπτυξη του εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ενθάρρυνση και τη φυσική παρουσία των ενηλίκων.

Προυποθέσεις για να είναι το παιχνίδι θετική και δημιουργική εμπειρία

- Παιχνίδια ανάλογα με την ηλικία και το στάδιο εξέλιξης του παιδιού.
- Χώρος κατάλληλος για δραστηριότητες παιχνιδιού.
- Χρόνος αρκετός για παιχνίδι.
- Σύντροφοι για το παιχνίδι.

Οι ενήλικοι είναι απαραίτητοι σύντροφοι για το παιχνίδι των βρεφών, καθώς μέσα από το παιχνίδι ανοίγονται και οι δρόμοι για συναισθηματική επικοινωνία και κοινωνικοποίηση.

Εξελικτική πορεία του παιδιού στο παιχνίδι

- 2½ ετών και κάτω: απαραίτητη η παρουσία των ενηλίκων στο παιχνίδι.
- 4-6 ετών: αυξημένη ανάγκη για συντροφιά και κοινωνικοποίηση.

Εξελικτική πορεία του παιδιού στο παιχνίδι

- 7-12 ετών: κανόνες στα ομαδικά παιχνίδια και διαχωρισμός δραστηριοτήτων λόγω φύλου.

Τα παιδιά μέχρι και την αρχή της εφηβικής τους ηλικίας συνηθίζουν να συμμετέχουν σε ομάδες παιχνιδιού με παιδιά του ιδίου με αυτά φύλου (αγόρια με αγόρια και κορίτσια με κορίτσια), ενώ αργότερα ανακαλύπτουν κοινά ενδιαφέροντα και για τα δύο φύλα.

Τύποι παιχνιδιού

- Ερευνητικό παιχνίδι (έναρξη 0-2 μηνών)
- Διερευνητικό παιχνίδι (έναρξη 3-6 μηνών)
- Μιμητικό παιχνίδι (έναρξη 7-10 μηνών)
- Δημιουργικό παιχνίδι (έναρξη 18-20 μηνών)
- Φανταστικό παιχνίδι (έναρξη 2 ετών)
- Παιχνίδι με κανόνες (έναρξη 4 ετών)

Αυτοί οι τύποι του παιχνιδιού εξελίσσονται σταδιακά στο ρεπερτόριο συμπεριφοράς του παιδιού, καθώς αυτό μαθαίνει να χρησιμοποιεί τα αισθητήρια του, το κινητικό του σύστημα και αργότερα την ικανότητα του για επικοινωνία και δημιουργικότητα.

ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑ ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

«Τα πολύ μικρά παιδιά είναι αδύνατο να διαχωρίσουν το πεδίο του νοήματος από το οπτικό πεδίο, επειδή το νόημα και η οπτική εμπειρία είναι συγχωνευμένα.»

Κάποια διάσταση ανάμεσα στο νοηματικό και το οπτικό πεδίο εμφανίζεται για πρώτη φορά στην προσχολική ηλικία. Στο παιχνίδι:

- Η σκέψη διαχωρίζεται από τα αντικείμενα.
- Η δράση είναι επακόλουθο των ιδεών παρά των αντικειμένων.

Γνωσιακή διάσταση του παιχνιδιού

«Βασικό χαρακτηριστικό του παιχνιδιού είναι ο κανόνας που έγινε επιθυμία.» (Θεωρίες του Spinoza)

Το παιχνίδι δίνει στο παιδί μια νέα μορφή στις επιθυμίες του. Το μαθαίνει να επιθυμεί, συνδέοντας τις επιθυμίες του με ένα μυθικό «Εγώ», με το ρόλο του στο παιχνίδι και με τους κανόνες του. Έτσι, το παιδί αποκτά επιτεύγματα που θα αποτελέσουν τη βάση για την πραγματική δράση και την ηθική του ανάπτυξη.

ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΔΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΑΣ

Για το παιδί προσχολικής ηλικίας, αρχικά η δράση επικρατεί της έννοιας, την οποία το παιδί δεν κατανοεί πλήρως.

Εσωτερική και εξωτερική δράση δεν διαφοροποιούνται.

Η συμπεριφορά δεν περιορίζεται από το πεδίο της άμεσης αντίληψης. Η κίνηση στο πεδίο του νοήματος κυριαρχεί στο παιχνίδι.

Η θεωρία του Koffka

Η προβληματική της θεωρίας του περιλαμβάνει τις ακόλουθες θέσεις:

- Θεωρεί το παιχνίδι σαν τον άλλο κόσμο του παιδιού.
- Η φαντασιακή φύση του παιχνιδιού μεταφέρεται και στη ζωή.

Αν το παιχνίδι ήταν πράγματι η κυρίαρχη μορφή της παιδικής δραστηριότητας, η άποψη αυτή θα ήταν απολύτως σωστή.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

- Με την επανάληψη ενός δυσάρεστου περιστατικού στο παιχνίδι μειώνεται η συγκινησιακή του επίδραση (ένταση, άγχος, αγωνία).
- Εκφράζει απωθημένες επιθυμίες (φανταστικό παιχνίδι).
- Ανάγκη για παιχνίδι προκειμένου να κερδίσουν τον έλεγχο των καταστρεπτικών και επιθετικών τους διαθέσεων.
- Στο παιχνίδι επιδεικνύονται συμπεριφορές που του έχουν απαγορευτεί στην καθημερινή ζωή.
- Στο παιχνίδι το παιδί μιμείται τους μεγάλους.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

- Παίζει έντονα σκηνές της πραγματικής ζωής.
- Μέσα από το παιχνίδι σκέφτεται και αναπολεί σχέσεις και προηγούμενες εμπειρίες.
- Μπορεί να εκφράσει άμεσα τις επιθυμίες του.
- Μπορεί να φέρει στην επιφάνεια τάσεις που δεν είναι κοινωνικά αποδεκτές.
- Κάνει ανταλλαγή καθημερινών ρόλων.
- Πειραματίζεται και λύνει προβλήματα.
- Παρέχει στο παιδί δυνατότητα επιτυχίας.

ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Το παιχνίδι συμβάλλει στην ανάπτυξη:

- του αναπνευστικού συστήματος
- του κυκλοφοριακού συστήματος
- του αιμοποιητικού συστήματος
- του νευρικού συστήματος
- του πεπτικού συστήματος

ΔΙΑΦΟΡΑ ΦΥΛΩΝ

ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΟΡΙΑ
Είναι φλύαρα	Είναι πιο δραστήρια
Χασκογελάνε	Φωνάζουν περισσότερο
Μιλάνε πολύ με διάφορες εκφράσεις και αισθήματα	Μιλάνε λιγότερο για τα συναισθήματα τους
Αναπτύσσουν γρηγορότερα λεπτές κινήσεις	Αλληλοχτυπιούνται περισσότερο
	Είναι πιο επιθετικά
	Παιχνίδια που εξασκούν μεγάλες μυϊκές ομάδες

ΡΟΛΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑ ΣΤΗ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Αποτελεσματικός και εποικοδομητικός αν:

- Δεχτεί ότι το παιδί ευχαριστείται να κινείται από παιχνίδι σε παιχνίδι, αφιερώνοντας λίγο χρόνο.
- Δεν το υποχρεώνει να τελειώσει ό,τι άρχισε.
- Ανεχθεί τη φασαρία που προκαλεί το παιχνίδι του.
- Αφήσει το παιδί να χρησιμοποιήσει τη φαντασία του χωρίς κριτική.
- Αφήσει το παιδί να είναι αυθόρμητο, χωρίς οδηγίες και κανόνες.

ΡΟΛΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑ ΣΤΗ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Αποτελεσματικός και εποικοδομητικός αν:

- Δεν επεμβαίνει κατευθυντικά στο παιχνίδι του παιδιού.
- Παίζει ισότιμα, χωρίς να έχει το ρόλο του παθητικού αντιπάλου που διαρκώς το αφήνει να κερδίζει.
- Μιλάει κανονικά, χωρίς να μιμείται την παιδική ομιλία, καθώς αποτελεί πρότυπο για το παιδί.
- Δεν το επαινεί διαρκώς προκειμένου να μην καλλιεργεί την εξάρτηση.
- Δεν ντρέπεται να συμμετέχει στο παιχνίδι.

ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΟΙ ΧΕΙΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Το παιχνίδι δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται από τους γονείς ως:

- μέσο για να απαλλαγούν από την παρουσία του παιδιού
- τρόπος για να εκτονώσουν την ενοχή που τυχόν αισθάνονται σε σχέση με το παιδί τους.

Εκείνο που έχει μεγάλη σημασία είναι να αντιληφθούν οι γονείς ότι το παιδί θέλει και χρειάζεται έναν σύντροφο στο παιχνίδι του.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Το παιχνίδι είναι γέφυρα πραγματικότητας και φαντασίωσης.
- Επεξεργάζεται με το παιχνίδι πώς είναι και πως νομίζει ότι λειτουργεί ο κόσμος των ενηλίκων (παιχνίδι ρόλων → απόκτηση ταυτότητας).
- Με το παιχνίδι εκφράζει τα συναισθηματά του (φιλικό περιβάλλον → έκφραση επιθετικότητας χωρίς φόβο τιμωρίας).
- Αποκτά με το παιχνίδι διάφορες ικανότητες (κινητικές, αισθητικές, νοητικές, κοινωνικές).
- Με το παιχνίδι μαθαίνει πώς να μοιράζεται και να συνεργάζεται με παιδιά και ενήλικες.

Βιβλιογραφία

- Τσιάντης, Α. (1991). Ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας. Τόμος Α΄. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Βοσνιάδου, Σ. (1994). Κείμενα Εξελικτικής Ψυχολογίας. Τόμος Β΄. Αθήνα: Gutenberg.